૭૮૬

ઉદ્ઉ ઇલા સબીલે રબ્બિક બિલ હિકમતે વલ
મવઇઝતિલ હસનહે

—કુરઆને . કરીમ

(ત્હાગ પરવરદિગારના પથ પ્રત્યે, લોકોને સદ્બોધ
અને ડહાપણથી બોલાવ)

Reg no 257

તબલીગ—સંદેશ.

Message of invitation ...

પંજાબના પ્રખ્યાત કવિ,

સૈયદ ગુલામ ભીખ સાહેબ
"નયરંગ" બી. એ. ની

616

મશહૂર તબલીગી નઝમ "શર્તે ઝિન્દગી"
નુ ગુજરાતી લિપિયાતર તથા ભાષાતર

1882

ભાષાન્તરકારઃ—
મુનાદી.

તબલીગ—સંદેશ.

["નુરે-ઈસ્લામ" માટે ખાસ ભાષાન્તર કરનાર—મુનાદી.]

હમણાજ મુબઈમા **સૈયદ ગુલામ ભીખ સાહબ** "**નયરંગ**" જોડે મ્હારી ઓળખાણ થઈ, તેઓ હાલમા **અજુમને તબલીગે ઈસ્લામના** તંત્રી તરીકે પૂર ઉત્સાહથી કામ કરી રહ્યા છે સુરતની મુસ્લિમ કેળવણી પરિષદ્ વાળી પોતાની મશહૂર નઝમ **આહંગે અમલના** ભાષાન્તરકાર સાથે ભેટો થતા, તેમણે પોતાની **શર્તે ઝિન્દગી** નામક એક તાઝી—અને હાલના સંજોગો જોતા ખરેખર વધુ અગત્યની—નઝમને ગુજરાતી પોશાકમા જોવાની ઈચ્છા બતાવી આ સિફારશને શિરે ચઢાવતા હુ પોતાનેજ ઈઝ્ઝત પામતો માનું છુ

"**નયરંગ**" સાહબ કવિ તરીકે ખ્યાતિના મુહતાજ નથી અને તેઓ તે બે લગામ કવિયોમાના પણ એક નથી જેઓ "કવિતાના જાદુ" અને સૌંદર્યને ધ્યેય કે આશય બિનાના ક્ષેત્રોમા વ્યર્થ વેસ દે છે, શાઇરના શક્તિ, ધર્મ, સસ્કાર અને પ્રજાની પ્રગતિનું એક અત્યત ઉપયોગી સાધન છે. એ શક્તિની એક રજ પણ અણુ ઉપયોગી. માત્રખિયાલી કે બાહ્ય પ્રયાસોમા વપરાવવી નહિ જોઈએ આકર્ષે તે સૌંદર્ય એ વાત ખરી **પરંતુ આકર્ષીને મસ્ત નહિ કરે અને મુર્છા ખવાડે** તે શરાબ નથી અફીણ છે, એક સૌંદર્યને દેખી કે અનુભવી બીજા—તેથી અધિક અને વધુ મહત્વના—સૌંદર્ય માટે મસ્ત થવુ અને પ્રયત્ન—ઘેલા બનવુ તેજ ખરૂ સૌંદર્ય

છે, બીજુ બધુ સૌદર્ય નહિ પણ સૌદર્યની ભ્રમણા છે ટુકમા, હેતુ વિનાના શાઈરીમા વખત અને ખંતનો વ્યય છે, શાઈર અને શ્રોતા ઉભય માટે

અલ્હમ્દુલિલ્લાહ, કે હવે, એશિયાના બીજા સાહિત્ય કરતા વધુ પ્રબળ અને મુસ્લિમ સાહિત્યમા, કવમી જીવન મરણના આ મહત્વના સિધ્ધાત ઉપર લક્ષ અપાવા લાગ્યું છે અને આપણી કવમી શાઈરીની કાયા ઘણી ત્વરાથી પલટાઈ રહી છે, અહિ હિન્દમા હઝરત **ઇકબાલ** જેવા વિચાર-યોજક અને વિચાર-પોષક શાઇરના સરદાર હેઠળ "**નયરંગ**' જેવા ઘણા પ્રબળ શાઇરો આજે આપણી મધ્યે કામે વળગી ગયા છે અને પોતાની પ્રેરણા અને કલ્પનાના બળથી આપણામાના ઘણાને કામે વળગવા પ્રેરી રહ્યા છે આ નઝમ તેમના તેવા ઘણા પ્રયત્નોમા નો એક સાદો નમૂનો છે

કાવ્ય પરિચિત આંખો સ્હેજે જોઈ શકશે કે આ નઝમ '**નયરંગ**" સાહબના એક ઘણી ઉતાવળે રચાયલા કૃતિ છે, અને તેજ પ્રમાણે, તેનુ મ્હારૂ આ ભાષાન્તર પણ ઘણુ કરીને તેથી પણ વધારે ઉતાવળીઉ છે ખરેખર, તે ઘણે અંશે મુબઈના ટ્રામ-ફેરાઓ દરમ્યાન ગોઠવાયું છે આ પ્રમાણે મૂળ તેમજ ભાષાન્તર બને સાદા અને સરળ છે-**અર્થાત**, ભાષાના હાલભાવ અને કલ્પનાની છેલ છટાથી મોકળા છે તેમ છતા, તબલીગ જેવા અગત્યના વિષયના મહાન સિધ્ધાતો અહિ ચર્ચાયલા છે અને મને વિશ્વાસ છે કે વાચકો તેમનું લક્ષ પૂર્વક મનન કરશે

મુનાદી.

ધી અમદાવાદ ફાઇન-આર્ટ પ્રિન્ટિગ પ્રેસમા સુલેમાન ઇબ્રાહીમે છાપી
જુમા મસ્જીદ સામે, અમદાવાદ.

શર્તે ઝિન્દગી.

(૧) તુઝકો અય **મુસ્લિમ**! હય અપને હાલકા કુછભી પતા?
કિસ તરફ઼ જાના થા તુઝકો અવર્ કિધર હય જા રહા!

(૨) કવનસી **દવલત**કા તૂ વાંરિસ થા અવર્ વો ક્યા હુઇ?
કિસને લૂટા **કારવાં**કો [illegible] અવર્ ક્યા ક્યા લુટા!

(૩) આહ અય **મુસ્લિમ**! તિરી ગફ઼લતકો ક્યા ક્યા રોઇયે?
કયસી તેરી ઇબતિદાથી! ક્યા હય તેરી ઇનતિહા!

(૪) કવન **રેહબર** હય તિરા? અવર્ ઉનકા ક્યા ફ઼રમાન હય?
ક્યા હુઈ તઅમીલે ફ઼રમા, અવર્ હુવા અન્જામ ક્યા!

(૫) તેરા **રેહબર** વો હય, જો હય મુક્તદાએ "**જીનો ઇન્સ**"
તેરા **રેહબર** વો હય, જો હય રેહબરોકા **રેહનુમા**

---

(૬) આસ્માંકો યાદ હય વો દિન કે **કુફ્રો શિર્કસે**—
એક અંધેરા ઝલાલતકા જહાંમે છા ગયા

(૭) **દીન** અવર્ **અખ઼લાક઼** દુન્યા ભરસે રૂખસત હો ગએ,
એક તૂફ઼ાને ફ઼સાદો શરેં પતુગ્યા થા બપા

(૮) બન ગએ "મઅબૂદ" દો અવર્ તીન ક્યા? **તેંતીસ કરોડ**!
હર તરફ઼ ગુમરાહિયોકી છા ગઈ કાલી ઘટા

(૯) મુદ્દતે **બાતિલ** મે જબ મલફૂફ દુન્યા હો ગઈ,
સૂરતે ઇન્સામે **નૂરે હ઼ક઼** હુવા જલ્વા નુમા

જીવન નિયમ.

નિજ દશાનું ભાન હે **મુસ્લિમ**! હવે કર કાંઈ તો?
કયાં હતું જાવું તને, ’ને કયાં, હલા! છે જઈ રહ્યો? (૧)
તું હતો જે ધન–ધણી, તે ધન તણી શી થઈ દશા?
વાટ પાડી **સંઘ** પર તુજ, કોણ શું શું લઈ ગયો? (૨)
હાય હે **મુસ્લિમ**! રહું તુજ ગફલતો હું કયાં લગી?
શું હતું આરંભ તુજ, ’ને અંત તુજ કેવો થયો? (૩)
કોણ છે, તુજ **રાહબર**? શી આજ્ઞા છે તેહની?
આજ્ઞા તે શિર ચઢી કે? શા થયા તેના ફળો? (૪)
“**જન અને જીન**” જેહથી દોરાય તે દોરે તને,
રાહ પર દોરાય તે **રહબર** થઈ, મોં [illegible] (૫)

સાંભરે છે કાળને, તે કાળ જ્યારે જગ મહીં—
કુફ્રનો ને **શિર્ક**ના અંધેર પણ વ્યાપક હતો (૬)
ગુમ સકળ સંસારમાંથી **ધર્મ** ને **નિતિ** હતા,
છળ, કપટ, પાખંડના ઘર ઘર હતા દેવાલયો. (૭)
થઈ ગયા બે, ત્રણ, નહી, **તેત્રીસ કોટી** દેવ જ્યાં—
’ને દુરાચારો તણો ચોમેર વા વ્યાપી ગયો. (૮)
[9]તિમિરતા **પાખંડ**ની જ્યાં જગ સકળ ઢાંકી ચુકી—
નૂર હ.ક.નો [10]કાન્તિમાં **માનવ** તણી જઈ તેજિયો. (૯)

---

(૧૦) બો ગયા થા જિસકો **ઇબરાહીમ** કા દસ્તે દુઆ-
બત્ને "**વાદિનૂ ગયર ઝીઝરઇનૂ**[11]" સે વો દાના ઉગા

(૧૧) રેગ કે ઝર્રોમે ચમકા એક દરખશા **આફતાબ**,
ચશ્મે બાતિલ કો ચમકને જિસકી ખીરહ કર દિયા

(૧૨) હિકમતો ઇર્ફાંકા વો **ખુરશીદ** જિસકે સામને-
હર ઝમાને કે **નબી** કો ચાહકા રૂતબા મિલા

(૧૩) જિસકા ફરમૂદા હય હુજ આકિલકા દુસ્તૂરૂલ અમલ[12]
હય **સહીફા**[13] જિસકા એક સર ચશ્મએ આબે બકા

(૧૪) **જીસ્મો અકલો રૂહકી** બહબુદ કે સામા તમામ,
કરદિયે જિસને બહમ અઝ ઇબતિદા તા ઇનતિહા

(૧૫) નવએ ઇન્સાકો સિખાયા જિસ્ને આકર સાફ સાફ
કયા હય કાનૂને બકા અવર કયા હય આઇને ફના ?

(૧૬) હેંકે દસ્તૂરે હયાતે ઇનફિરાદી[13] કા સબક,
ઇજતિમાઇ[15] **ઝિન્દગાની કા ભી** ગુર બતલા દિયા

(૧૭) તુઝકો ભી કુછ યાદ હય ? વો ગુર હય કયા ? **તા[16]બલીગેહક** !
મિલ્લતે ઇસ્લામ કા જિસસે હુવા નશ્વો નુમા

(૧૮) હામિલે હક કે લિયે **તબલીગ** હય શર્તે હયાત
ઇન લિયે હય "**અમ્રેબિલ[17]મઅરૂફ**" કા ફર્માં મિલા

(૧૯ જઝબએ **તબલીગ** મેં મિલ્લતકી હય બાલીદગી,
સૂખ જાએગા વો પોદા, જિસકા બગહવા રૂક ગયા

(૨૦) ઇત્તિહાદે જિસ્મોજા તકહી નહીં હય ઝિન્દગી.
રૂહ મુરદા હય, તો તૂ હય ઝિન્દએ મુરદાનુમા

બી વવાયો જે હતો, "મિલ્લત-પિતા[૧૮]"ના કર[૧૯] થકી
મીણુથી તે "ગયરેઝી ઝરઇન' તણી શો ઉગીઓ! (૧૦)

ઉગીઓ રેતાળ રણમા, **સૂર્ય** શું તે તેજ મય—
તેજથી જેના ગયાં અંજાઈ છળના[૨૦] ચક્ષુઓ! (૧૧)

જ્ઞાનનો ને ભાનનો તે **સૂર્ય**. જેના જોમથી—
દૂર નબી નિજ નિજ સમયનો ચંદ્ર પદ્વિ પામિયો. (૧૨)

જેહ વળી સુજ્ઞ જન સૌ સુત્ર જીવનના ગણે;
જેહ **પોથી**[૨૧] છે ખરે, જીવન તણો અમૃત કરો! (૧૩)

અથર[૨૨] ઈતિ જેણે બધા ભેગા કર્યા આવી અહીં—
ભાન, તન ને આત્માના ઉન્નતિના સાચનો (૧૪)

શીખ માનવ જાતિને તે સ્પષ્ટ આવી છઈ ગયો,
નાશનો શો તંત્ર'ને અવિનાશના શા નિયમો (૧૫)

વ્યક્તિ-જીવન-તંત્રના જે પાઠ આપીને વળી—
સંઘની એકત્રતાના તત્વ સમોધી ગયો (૧૬)

મત્વ તે છે, હક તણી **તબલીગ** ભા, ભૂલીશ મા,
જે થકી **ઈસ્લામ** જાતિનો ઉદય ને જય થયો. (૧૭)

સત્ય-ભોગી ને શિરે **તબલીગ** જીવન—શર્ત છે,
તેજ માટે બોધ અપાયો "**અમ્રબિલ મઅરૂફ**"નો (૧૮)

જોમથી **તબલીગના** જાતિ તણી છે ઉન્નતિ,
વૃદ્ધિ જેની બધ થઈ, તે છોડ કરમાઈ પડયો (૧૯)

જીવ, તનની એકતા, તે એકલી જીવન નથી,
આત્મા નિર્જીવ તુજ, નિર્જીવ તું પણ જીવતો (૨૦)

(૨૧) તુ અગર **મુસ્લિમ** હય તો **ઇસ્લામ** તેરી રૂહ હય
બઅહુતે રહના રૂહકા હય, તેરા સામાને બકા

(૨૨) તુઝકો ખુદ ઝિન્દા અગર રહના હય, ફયલા ઝિન્દગી.
વરના કરલેગે હળપ તુઝકો જગસીમે ફના

---

(૨૩) આહ ! સદિયોસે ભુલા રખ્ખા હય તૂને વો સબક
તેરી ખામોશીને **બાતિલ કો** બઢાયા હવ મિલા

(૨૪) ઇસ લિયે બાતિલકો **દઅવત**[૨૩] જસારત હો ગઈ,
શેવએ **દઅવત ઇલલ હક**[૨૪] તર્ક તુમને કર દિયા

(૨૫) રોશનીમે અવર તારીકી મે નિસ્બત હય યિહી–
મુંહ છુપાયા જબ ઉજાલેને તો અંધેરા બઢા.

(૨૬) ઉઠ તુ અય ગફલતકે મતવાલે ! ઝરા હુશ્યાર હો !
દેખ તો યે ચલ રહી હય, કયસી ઝહરીલી હવા.

(૨૭) સાઝો સામા લુટ ચુકા થા, જાનકે લાલે હય અબ
સલતનત તો મિટ ચુકીથી, **દીન** ભી મિટને લગા.

(૨૮) આજ ખુલખીલા વો આખિર, જિસ **બુતે અંધાર**[૨૫]ને
જામિએ દહલી મે થા બહરૂપ વાઈઝકા ધારા

(૨૯) કલ તલક દેતાથા જો હમકો સલાહે ઈત્તિહાદ–
આજ વો યારે વતન દેતા હય પય ગામે ફના

(૩૦) ખોલ કર આગોશે ઉલ્ફત હમસે મિલતા થા જો કલ–
આજ દેખા આસ્તીંમે ઉસકી ખંજર થા છુપા !

હોય તુ **મુસ્લિમ** અગર, **ઇસ્લામ** છે તુજ આત્મા,
આત્માના વૃદ્ધિમા, તુજ શાતિની સામગ્રિયો (૨૧)

તુ ચહે જીવન અગર, જીવન તણો પ્રસરાવ કર,
હોઈઆ કરશે નિકર, તુજને વિનાશી જતુઓ. (૨૨)

આહ ! ત્હે સૈકા થયા દીધો વિસારી પાઠ તે,
ગા વધ્યા તુજ મૌનથી, જો ! કુફ્ર જનના સાહસો (૨૩)

કુફ્ર સુદ્ધા હામ ભીડે, એજથી **દઅવત** તણી,
સત્ય પ્રત્યે દોરવાનો ગર તમે જ્યમે તજ્યો, (૨૪)

લુપ્ત થાના તેજ, વ્યાપે આણુ અધેરા તણી,
તિમિરતા ને તેજ વચ્ચે, એજ છે એક આતરો. (૨૫)

ગતનો એદી ! હવે હુશિયાર થા, ને ચેત કઈ
દખ ! આ વિષમય પવન, ચોમેર શો પ્રસરી ગ્હ્યો (૨૬)

સાધનો, સામગ્રિયો, કયા ? જીવ સારો છે હવે !
રાજ સત્તા ખોઈ દીધી, ધર્મ પણ ખોઈશ, હો ? (૨૭)

આજ તે બહુ વેશીઓ નિજ વેશમા ખીલ્યો ખરો,
જે ઘુસ્યો'તો **મસજિદે**, લઈ વેશ ઉપદેશક તણો (૨૮)

એકતાના બોધ અમને કાલ જે દેતો હતો,
દેશ-બધુ તેજ આજે નાશ કહેણો દઈ રહ્યો. (૨૯)

કાલ બોલી સ્નેહ-બોલો અમ થકી જે ભેટ તો-
ગુપ્ત તેની બ્હાયમા, આજે કટારી-દ્રશ્ય શો ? (૩૦)

(૩૧) ક્યા હમારી નઝઅકી સીરફ ઝિન્દગી ભી શાક હય ?
ચાર દેને આએ હય હમકો પિયાલા ઝહેરકા !

---

(૩૨) એક આફ્‌ત, એક શામત, હો તો ઉસ્કો રોઇયે,
હય મુસીબત નિત નઇ, હરરોગ ફિત્ના હય નયા
(૩૩) શામતે અઅમાલ ! તેરી આખ ખુલતી હી નહીં–
જબ તલક સરસે ગુઝર જાએ ન સયલાબે બલા !
(૩૪) ઝિન્દા રહના હય અગર, તન્ઝીમ કર ! તબલીગ કર !
બેશ હો, બેગાના હો, પયગામે હક, સબકો સુના

---

(૩૫) મય નહીં કહતા કે તૂ સ્વરાજ કા તાલિબ નહો,
મય નહી કહતા કે ઇખ્વાને વતનસે રહ જુદા
(૩૬) મય નહી કહતા કે મિસાકે સિયાસી તોડ ડાલ,
મય નહીં કહતા કે બન બેગા નએ રસ્મે વફા
(૩૭) દઅવતે સઅયો અમલ હય યે બલાએ ઇહતિદાદ૨૭
રૂઠનેકી બાત ક્યા હય, તુ ભી કુછ કરકે દિખા
(૩૮) જોશે ગયરત ચાહિયે, જોશે ગઝબ બેકાર હય,
હો હમીયત દિલમે પયદા, દીદએ ઇબરત હો વા.
(૩૯) શવકસે અહલે વતનકે સાથ મિલકર કામ કર,
મુલ્કકા જો હક હય તુઝ પર, ઉસકો બેશક કર અદા

મૃત્યુ પ્રાયી[૨૮] અમ દશા પણ, તેમને શુ ચાલતી ?
બધુઓ જેણે કરી, પાઈ રહ્યા વિષ પ્યાલિયો ! (૩૧)

એક, યા બેને રડુ ? અહિં સકટોનો પાર છે ?
નિત્યકો પીડા નવી, કો દુખ નવુ, કો ભય નવો (૩૨)
હાય, હે અવળી મતી ! તું આખ પણ ખોલીશ મા !
જ્યા લગી શમશે નહિં, એ ભય તણો વટોળીઓ (૩૩)
જીવવુ હો'તો અહિં, **તબલીગ** કર ! **તબલીગ** કર !
અન્ય જન, નિજજન, બધાને કેહણુ દઈ દે **સત્યને**ા (૩૪)

કયા કહુ છુ, ત્યાગ તુ **સ્વાધીનતા**ની માગણી.
કયા કહુ છુ, ભાઈ ! રહે નિજ દેશ બાધવથી જુદો (૩૫)
મ્હે વળી કયા છે કહ્યુ ? તુ **રાષ્ટ્ર સંધી**[૨૯] પાળના,
કયા કહુ છુ હુ, વફાના તત્રથી અળગા રહો (૩૬)
એ **અશુદ્ધિ**, કર્મનું ને ખતનુ શુભ કહેણુ છે,
ઉઠ ! કરી દેખાડ કઈ, રૂઠી ને જાશે ભાઇઓ. (૩૭)
છે નિર્થક ક્રોધ–બળ, ઇચ્છિત અહિં છે ટેક બળ,
ચક્ષુઓ ઈબરત ભર્યા હો અતરોમા દાઝ હો. (૩૮)
દેખ હિતમા હેતથી, નિજ દેશ જન સગે મળી,
દેશ પ્રત્યે નિજ તણુ કર્તવ્ય પણ પૂરૂ કરો (૩૯)

(૪૦) યાદ રખ લેકિન ! કે હય **ઇસ્લામ** હી હસ્તી તેરી
હમલએ જઝબો ફ્ના[૩૦]સે અપની હસ્તી કો બચા

(૪૧) હુબ્બે હ.કુ. હુબ્બે વતનસે હયમુકદ્દમ બિલ યકી
છોડ કર હ.કુ. કો જો **આઝાદી** મિલી, તો કયા મિલા

(૪૨) એક કયદે હકપે હય, આઝાદિયા લાખો નિસાર,
સામને **યુસુફ**[૩૧] કે ઇઅઝાઝે **અ.ઝીઝે** **મિશ્ર**[૩૨] કયા ?

(૪૩) હરચે ખાહી કુન, મગર અઝ [૩૩]નશરે હ.કુ. ગાફિલ મબાશ
મિસ્લે મવજે મુદતરિબ શવ, મુગ્તે સાહિલ મબાશ

—નયરંગ—

પણ કદી ના ભુલશો, અસ્તિત્વ તમ **ઇસ્લામ** છે
નાશને સહાગના હલ્લા થકી તે બાળવો (૪૦)

દેશ-દાઝ ઉપર ફરે છે આજ **હ.કુ.**ની દાઝની,
સત્ય ને ત્યાગ્યા પછી **સ્વાધીનતા** નો અર્થ શો ? (૪૧)

એક બેડી હ.કુ. તણી, પણ લાખ' **આઝાદી** નહી
શો **અઝીઝે** મિસર નો **યુસુફ** સમક્ષે મરતબો (૪૨)

દિલ ચહે તે કર, **ઇશાઅ.ત**થી વિમુખ કોઇમ નથા,
મોજ સમ વ્યાકુળ થઈ જા, સ્થિર કિનારા સમ નથા (૪૩)

—**મુનાદી**—

નોંધ.

૧ અગ્રેસર, દોરનાર, ૨ અધર્મ, ૩ અનિતિ ૪ કુકર્મ, ૫ પાપના ઉભરા, ૬ પુન્ય, ૭ પાખંડ ૮ માનવજાતિ અને નિજ જાતિ—જે વિષે કુરઆને હકીમમા વર્ણનો છે ૯ અંધારૂ ૧૦ રૂપ, આકૃતિ, ૧૧ ઉજ્જડ, સૂકી ખીણ જ્યાં ખેતીવાડી પણ થઇ શક્તી નહતી અર્થાત, હાલ જ્યા મક્કા નગરી છે તે ભૂમિ જે અગાઉ ઉજ્જડ અને વેરાન હતી. આ અરબી વાકય કુરઆનના આયતનો એક વિભાગ છે ૧૨ કર્મ—ધ્યેય, મુદ્રાલેખ, ૧૩ પુસ્તક અર્થાત કુરઆન ૧૪ વ્યક્તિગત, ૧૫ જનસમૂહને લગતી, સામાજિક, ૧૬ સત્ય ધર્મનો પ્રચાર, ૧૭ સારા કામોની આજ્ઞા, આ પણ કુરઆની પરિભાષાનો એક મશહુર ફકરો છે ૧૮ હઝરત ઇબરાહીમ (અલ) નો એક લકબ છે કુરઆને હકીમમા તેમને મુસ્લિમ પ્રજાના પિતા કહી સંબોધ્યા છે ૧૯ હાથ ૨૦ પાખંડ, ૨૧ અર્થાત, કુરઆન, ૨૨ આરંભથી અંત સુધી. ૨૩ પ્રચાર, ધર્મ પ્રત્યે જનસમાજને બોલાવવું, ૨૪ હક પ્રત્યે આમંત્રણ કરવું ૨૫ શ્રદ્ધાનંદજી, રોલેટ બિલ વાળા હુલ્લડો પ્રસંગે તેમણે દિલ્લીના જામે મસ્જિદના મિમ્બર ઉપરથી આપેલ ભાષણ ઉપર ઇશારો છે ૨ મરણ તોલ ૨૭ શ્રદ્ધાનંદની શુદ્ધિ ચળવળ ૨૮ મગ જેવી લગભગ ૨૯ હિન્દુ મુસ્લિમ કોલકરારો, ૩૦ બી પ્રજામા સોશાઇ જઈ ફના થઇ જવું. ૩૧ હઝરત યુ (અલ.) ૩૨ મિસ્ર દેશના રાજાઓનો તે વેળાનો ખિત ૩૩ પ્રસાર, ૩૪ ધર્મ પ્રસાર.